

JEŽKOVÁ, V.; DVOŘÁK, D.; CHAPMAN, CH. a kol.

Školní vzdělávání ve Velké Británii

Praha : Karolinum 2010, 228 s. ISBN 978-80-246-1784-8.

Česká srovnávací pedagogika trpí nedostatkem podrobných monografických pohledů na vzdělávací systémy v jednotlivých zemích Evropy a světa. K eliminaci tohoto nedostatku přispívá v posledních letech svými publikacemi Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání Pedagogické fakulty UK. Z jeho iniciativy vzešla užitečná edice monografií věnovaná školství ve třech zemích, a to *Školní vzdělávání v Německu* (Ježková; von Kopp; Janík 2008), *Školní vzdělávání ve Velké Británii* (2010, zde recenzovaná) a připravuje se obdobná práce o školství ve Švédsku. Volba těchto zemí není náhodná, nýbrž má reprezentovat tři rozdílné typy školských soustav, které se dnes souběžně uplatňují v Evropě: Německé školství jako vysoce selektivní (stalo se, bohužel, modelem i pro české školství po roce 1989), švédské školství jako komprehenzivní (tj. zachovávající principy jednotného vzdělávání mládeže) a britské školství jako kompromisní mezi oběma krajními modely.

Hned na začátku konstatuji, že knížka o britském školství je výborná práce v řadě ohledů. Upozorním na nejvýznamnější pozitivní rysy publikace:

Především je to základní přístup, který lze charakterizovat jako respektování kulturních a historických specifit dotyčné země. Autoři vycházejí z pojetí, že školství každé země je nutno adekvátně objasňovat tak, že jsou popsány charakteristiky historického vývoje země, její ekonomický a politický systém, zvláštnosti kultury, struktury obyvatelstva i geografického postavení. To je zcela ve shodě s novým paradigmatem srovnávací pedagogiky, podle něhož vzdělávací systémy jsou součástí národních kultur, jejich vlastnostmi jsou utvářeny, a tudíž je nutno tyto systémy objasňovat s respektováním kulturních faktorů (podrobněji o tom Průcha, J., *Srovnávací pedagogika*, 2006). Toto pojetí se výrazně uplatňuje v recenzované monografii, kde se např. dozvídáme, že povinná školní docházka byla v Británii uzákoněna až v roce 1880 (tedy o sto let později než v českých zemích). Takže formální vzdělávání britské mládeže nebylo dlouho všeobecné na rozdíl od jiných zemí, ale přesto byla britská společnost velmi úspěšná v ekonomice či ve vědě. (Autoři to oprávněně předkládají jako rozpor, jenž lze po mém soudu vysvětlit opět z kulturních specifit: Jak objasňuje interkulturní psychologie, národní kultura Britů jakož typicky i jiných Anglosasů se vyznačuje nejvyšším stupněm individualismu mezi jinými kulturami, což vede mnohé její členy k snaze po úspěchu, individuálnímu sebeprosazení, soutěživosti, a tedy i k dosahování vyššího socioekonomického postavení prostřednictvím kvalitního vzdělávání).

Ostatně jak autoři uvádějí, rysy národních či etnických kultur se projevují i v odlišnostech uvnitř britského školství. Jsou to zejména odlišnosti mezi školstvím v Anglii a ve Skotsku, které autoři dokládají na rozdílných cílech a kurikulech školního vzdělávání apod. Skotská kultura má blíže ke klasickým principům vzdělávání

kontinentální Evropy, což se promítá např. ve vyšších sekundárních školách, kde si angličtí studenti vybírají jen omezený počet vyučovacích předmětů, kdežto skotští studenti studují větší počet předmětů (s. 62).

Druhý pozitivní rys monografie spočívá v tom, že je pojata komplexně: Jsou popisovány všechny úrovně školního vzdělávání, tj. primární, nižší sekundární a vyšší sekundární školy a také (byť jen stručně) předškolní vzdělávání. Vedle toho je objasněno přípravné vzdělávání britských učitelů i jejich další vzdělávání a celkový profesní růst, včetně platového ohodnocení. Velká pozornost je věnována také objasněním toho, jak se v Británii provádí evaluace a autoevaluace škol a hodnocení žáků. Jak známo, způsoby tohoto hodnocení jsou v britském systému dosti komplikované, a proto je přínosné, že monografie k tomu přináší podrobné informace.

Samostatné kapitoly se zabývají jednak problematikou rovnosti ve vzdělávání, jednak multikulturními problémy souvisejícími se školním vzděláváním. České čtenáře možná překvapí rozsáhlé legislativní zajišťování spravedlivosti ve vzdělávání a množství právních opatření k zamezení různých forem diskriminace, z rasových či náboženských důvodů, podle pohlaví apod. S tím souvisí problémy multikulturality, která je v Británii skutečně rozsáhlá a pestrá, pokud jde o etnické a rasové složení populace. Samozřejmě to vyvolává četné problémy i ve školství, zejména při vzdělávání dětí imigrantů, které jsou v knize podrobně objasněny. Jsou zčásti náplní i samostatné kapitoly o jazykovém vzdělávání, která kromě jiného pojednává o tom, jak se realizuje výuka angličtiny sloužící k integraci imigrantů do majoritní populace.

Neobyčejně zajímavá je poslední kapitola o vzdělávací politice labouristů a změnách v britském vzdělávání vyvolaných touto politikou. Kapitola napsali čtyři odborníci z Manchesterské univerzity, Christopher Chapman a další. Podrobně objasňují, jaké reformní kroky ve školním vzdělávání se začaly uskutečňovat po nástupu labouristické vlády v roce 1997. Autoři uvádějí jak klady a úspěchy vzdělávací reformy, tak také její nedostatky a nezdary. Např. nepodařilo se odstranit sociální nerovnosti ve vzdělávání dané rozdílným socioekonomickým postavením rodin žáků. Ostatně jak uvádí již v jedné z předchozích kapitol V. Ježková, podle britských statistik stále přetrvávají silné diference v úrovni žáků ve zkouškách GCSE determinované příslušností rodičů žáků k jednotlivým socioekonomickým skupinám.

Chapman a jeho kolegové nekompromisně kritizují skutečnost (na základě výzkumných šetření), že existují vážné potíže v hodnocení a srovnávání škol. Ani v Británii se totiž nepodařilo zkonstruovat evaluační systém, který by zohledňoval rozdílné podmínky, v nichž školy pracují a který by se neopíral jen o výsledky žáků v testech a zkouškách. To je jistě inspirující i pro české vzdělávání, kde je dnes tendence srovnávat kvalitu škol výhradně nebo hlavně na základě dat o vzdělávacích výsledcích žáků. I pro nás platí závěr britských odborníků, že školy je nutno posuzovat na základě široké škály ukazatelů a uvědomovat si (což platí zejména pro ekonomicky zatížené přístupy), že „školy představují důležitou součást společnosti, nikoli výrobní linku, jejímž úkolem je zásobovat globalizující se ekonomiku“ (s. 208).

Monografie je kvalitní nejen svým obsahem, ale také stylem výkladu, jenž je

---

odborný, terminologicky přesný, nikoli však akademicky suchopárny, nýbrž velmi čtivý. Text je přesný, přehledně strukturovaný, bibliografie je bez chyb. Snad jen jednu věc v knize postrádám: V Británii je silně rozvinut pedagogický výzkum (např. BERA – British Educational Research Association je početná vědecká společnost zabývající se intenzivně školstvím) a pro naši odbornou veřejnost by bylo užitečné alespoň stručně zmínit, jak britský výzkum ovlivňuje školskou reformu a její hodnocení (to na rozdíl, bohužel, od české situace).

Na závěr opakuji, že jde o výbornou monografii, s důležitými informacemi nejen pro pedagogy (teoretiky i učitele a ředitele škol), ale také pro vzdělávací politiky a pracovníky školské správy u nás. Kniha může být jistě užitečným zdrojem i pro výuku studentů pedagogických oborů.

Jan Průcha